

РОЗМЕЖУВАННЯ ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ (ЦЕСІЇ) ТА ФАКТОРИНГУ

Велика Палата Верховного Суду відступила від попереднього висновку й конкретизувала критерії розмежування цесії та факторингу

Природа факторингу

Факторинг виник тоді, коли ринки збуту були віддалені від місць виробництва продукції, і фактори відігравали роль зв'язкових між виробниками та кінцевими покупцями. Факторингом у ті часи була, зокрема, посередницька послуга у торговельній діяльності, за допомогою якої виробник (постачальник) товару швидко та гарантовано отримував від посередника (фактора) кошти за товар (навіть до його поставки покупцеві), а покупець (торговець) цього товару отримував відстрочку в його оплаті, завдяки чому міг його перепродати, отримати кошти від кінцевого покупця та розрахуватись ними з фактором. За цю посередницьку послугу фактор отримував винагороду від продавця або покупця (торгівця).

З часом розвитку факторинг набув різних видів та форм, перестав бути посередницькою торговельною послугою, а фактор втратив функцію дистриб'ютора продукції.

Відповідно до глави 73 ЦК України правова природа факторингу полягає у наданні фактором (посередником) платної фінансової послуги клієнту. Зміст цієї послуги полягає у наданні (фінансуванні) фактором грошових коштів клієнту за плату. При цьому клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до боржника. Клієнт може зобов'язатись відступити факторові свою грошову вимогу до боржника в рахунок виконання свого зобов'язання з повернення отриманих коштів та здійснення оплати за надану фінансову послугу. Або клієнт може зобов'язатись відступити факторові свою грошову вимогу до боржника з метою забезпечення виконання свого зобов'язання перед фактором, яке в майбутньому буде виконане клієнтом шляхом сплати факторові коштів, у тому числі за надану фінансову послугу.

Ознаки договору факторингу

- 1) предметом договору є надання фінансової послуги за плату;
- 2) зобов'язання, в якому клієнтом відступається право вимоги, може бути тільки грошовим;
- 3) договір факторингу має передбачати не тільки повернення фінансування фактору, а й оплату клієнтом наданої фактором фінансової послуги;
- 4) договір факторингу укладається тільки в письмовій формі та має містити визначені Законом № 2664-III умови;
- 5) мета договору полягає у наданні фактором та отриманні клієнтом фінансової послуги.

Ознаки договору відступлення права вимоги (цесії)

- 1) предметом договору є відступлення права вимоги виконання обов'язку у конкретному зобов'язанні;
- 2) зобов'язання, у якому відступлене право вимоги, може бути як грошовим, так і не грошовим (передача товарів, робіт, послуг тощо);
- 3) відступлення права вимоги може бути оплатним, а може бути безоплатним;
- 4) форма договору відступлення права вимоги має відповідати формі договору, у якому виникло відповідне зобов'язання;
- 5) наслідком договору відступлення права вимоги є заміна кредитора у зобов'язанні.

Роз'яснення та висновки

Так, якщо предметом та метою укладеного договору є відступлення права вимоги, а інші суттєві умови договору притаманні як договорам відступлення права вимоги, так і договорам факторингу, то за відсутності доказів, що підтверджують надання новим кредитором фінансової послуги (надання грошових коштів за плату) попередньому кредитору, у суду немає підстав вважати такий договір відступлення права вимоги договором факторингу. Якщо укладений договір відступлення права вимоги містить умови, які притаманні виключно договору факторингу, або навпаки, то суд має з'ясувати, який саме договір укладений сторонами, з урахування всієї сукупності його суттєвих ознак.

При цьому, відступлення права вимоги може відбуватись, зокрема, на підставі договору купівлі-продажу, дарування, міни.

Якщо право вимоги відступається за плату (так званий продаж боргів), то сторони у відповідному договорі мають визначити ціну продажу цього майнового права. Можлива різниця між вартістю права вимоги та ціною його продажу може бути обумовлена ліквідністю цього майнового права та сама по собі (за відсутності інших ознак) не свідчить про наявність фінансової послуги, яка надається новим кредитором попередньому.

Зміст зобов'язання, у якому відступається право вимоги (оплата за поставлений товар, надану послугу, повернення наданих коштів тощо), не впливає на оборотоздатність цього майнового права, тому не має вирішального значення для відмежування договору відступлення права вимоги від договору факторингу.